

Зендик Сергій Валерійович –
здобувач кафедри прикладної педагогіки
та роботи з персоналом Національної
академії внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглянуто питання підготовки курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України до майбутньої оперативної роботи в підрозділах міліції. Визначено проблеми, що постають у процесі використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі, а також запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: професійні знання і вміння; майбутній працівник оперативного підрозділу міліції; засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

Рассмотрены вопросы подготовки курсантов высших учебных заведений Министерства внутренних дел Украины в будущей оперативной работе в подразделениях милиции. Определены проблемы, возникающие в процессе использования информационно-коммуникационных технологий в учебно-воспитательном процессе, а также предложены пути их решения.

Ключевые слова: профессиональные знания и умения; будущий работник оперативного подразделения милиции; средства информационно-коммуникационных технологий.

The question of training students of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine to the future operational units in the police. The problems that arise in the use of information and communication technologies in the educational process, and suggested solutions.

Keywords: professional knowledge and skills; future employee operational police unit; the means of information and communication technologies.

Ерусний етап розвитку освіти в Україні пов'язаний з необхідністю розв'язання проблеми підвищення інтелектуального рівня, пізнавального й творчого потенціалу курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ (МВС) України. Пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання курсантів є важливою проблемою для нашої держави.

Система професійного навчання визначає зміст професійної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України і, відповідно, зміст практичних занять. У зв'язку з цим, виникають суперечності між змістом і дидактичними завданнями, передбаченими навчальною програмою.

Бесіди з викладачами, які працюють за оновленою робочою навчальною програмою з дисципліни "Оперативно-розшукова діяльність", переконують, що за дві – чотири години на тиждень практично неможливо повною мірою реалізувати завдання професійної освіти та сформувати необхідні навички й уміння для виконання оперативно-службових завдань. На жаль, як зазначають досвідчені науково-педагогічні працівники, виконання такої програми здійснюється лише теоретично.

Хоча ефективність і надійність функціонування правової системи держави залежить, насамперед, від якості підготовки фахівців – як рядових практичних виконавців, так і керівної ланки, зумовленої взаємодією керівників різних рівнів службової ієрархії. Ефективність діяльності працівників визначається здібностями ставити перед собою професійні цілі та досягати їх адекватними засобами у співвідношенні з необхідною якістю виконання [1, с. 23].

Для розв'язання цієї проблеми, на нашу думку, доцільно вдосконалити традиційну методику формування в курсантів професійних знань, навичок оперативно-розшукової роботи на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Суть цього вдосконалення полягає в тому, що запропонована методика має зменшити час, який витрачається на формування професійних умінь у майбутніх працівників оперативних підрозділів міліції. Завдяки цьому звільняється більше часу на проведення практичних занять, різних демонстрацій, тобто того, що формує в курсантів систему теоретичних понять про основи оперативно-службової діяльності.

Адже соціальні, політичні, культурні, ергономічні та інші перетворення, що сьогодні відбуваються в українському суспільстві, висувають нові завдання перед системою вищої освіти щодо підготовки конкурентоспроможного, висококваліфікованого фахівця, який здатний ефективно працювати в нестабільних, мінливих умовах підвищеної соціальної та психічної напруженості, інформаційного перевантаження [2, с. 224].

Розглянемо традиційну методику формування вмінь оперативно-розшукової діяльності. Формування вмінь і навичок на заняттях з оперативно-розшукової діяльності відбувається в процесі вирішення певних тестів, теоретичних завдань. Нині діє, здебільшого, традиційна методика формування вмінь і навичок, що складалася десятиріччями. Суть її полягає в тому, що цей процес поділяють на складові частини,

кожну з яких вивчають окремо, а потім у комплексі з іншими. Проведені спостереження з курсантами й викладачами засвідчують, що в процесі впровадження цієї методики в навчальну діяльність під час навчання курсантів певним прийомом роботи виявлено деякі недоліки. Серед них найбільш суттєвими є такі: 1) зазначена методика формування вмінь потребує значних витрат навчального часу на оволодіння певним видом оперативне-розшукової діяльності, оскільки цей процес поділяють на окремі етапи з вивчення кожного окремо; 2) спостерігається значне перевантаження навчального процесу теоретичними завданнями; 3) безперервне виконання одного завдання, з точки зору фізіології, небажано, а процес після вирішення окремих частин необхідно узагальнити до одного цілого.

Курсантам за таких умов потрібно закріпити набуті вміння на заняттях у сфері оперативне-розшукової діяльності. Вивчений та узагальнений досвід роботи у вищих навчальних закладах МВС України, а також проведені спостереження за практичною діяльністю курсантів засвідчують, що процес "перенасичення" і зведення окремих прийомів у цілісну операцію для курсантів триває не виправдано довго. Унаслідок цього, курсанти набувають умінь, які не завжди формуються в подальшому як навички. Трапляються поодинокі випадки, коли набуті вміння закріплюються настільки слабо, що через рік викладачу доводиться частково повертатися до пройденого матеріалу.

Аналіз педагогічного досвіду та наукової літератури свідчить, що використання ІКТ надасть можливість ефективніше організувати навчальний процес завдяки таким можливостям: архівно зберігати значний обсяг інформації; забезпечувати обмежений доступ до джерел інформації; швидко передавати інформацію на значні відстані; забезпечувати можливість багаторазового повторення фрагментів навчального матеріалу; управляти зображеннями на екрані; автоматизувати управлінську діяльність, урізноманітнювати форми подання інформації; використовувати мультимедійні засоби [3].

Найважливішими завданнями інформатизації освіти є: підвищення якості підготовки фахівців на основі використання в навчальному процесі інформаційних технологій; упровадження активних методів навчання, підвищення творчої та інтелектуальної складової; інтеграція різноманітних видів навчальної діяльності; адаптація технологій навчання до індивідуальних особливостей студентів; розроблення нових технологій навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності всіх, хто навчається, підвищують мотивацію на основі засобів і методів ІКТ до їх використання в професійній діяльності; забезпечення неперервності й наступності в навчанні; розроблення навчальних матеріалів для дистанційного навчання; упровадження ІКТ у процес спеціальної професійної діяльності фахівців різних профілів [3].

На сучасному етапі розвитку освітнього процесу можна виділити такі тенденції: 1) формування системи неперервної освіти впровадженням; 2) створення єдиного інформаційного простору; 3) синтез засобів і методів традиційного навчання з інформаційно-комунікаційними технологіями; 4) активне впровадження нових засобів і методів

навчання, що орієнтовані на використання ІКТ; 5) створення системи випереджувального навчання [3].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку освіти перед науково-педагогічними працівниками вищих навчальних закладів МВС України постало завдання забезпечення нової якості освіти на основі використання ІКТ.

Аналіз використання ІКТ у навчальному процесі дає підстави зробити висновок, що це надасть можливість: активізувати пізнавальну діяльність і самостійну роботу курсантів; забезпечити позитивну мотивацію навчання з допомогою інтерактивного діалогового гіпертексту; проводити заняття на високому естетичному й емоційному рівнях; забезпечити значний рівень диференціації навчання; підвищити обсяг виконання робіт; удосконалити контроль знань; раціонально організувати навчальний процес; формувати навички пошукової діяльності; забезпечити доступ до різноманітних пошукових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів [4, с. 18].

Важливою умовою для успішного засвоєння матеріалу завжди залишається власне переконання педагога в тому, що електронні матеріали є корисними, важливими та невід'ємними елементами вивчення дисципліни.

За умов оновлення змісту професійної освіти важливого значення набуває розроблення та впровадження в навчальний процес новітніх підручників, посібників, методик викладання, нового обладнання, комп'ютерної та електронно-обчислювальної техніки тощо. Підвищення рівня якості освіти зумовлює необхідність інтенсифікації процесу навчання. Упровадження новітніх технологій на заняттях дає змогу збільшити інформаційну насиченість навчального матеріалу, досягнути інтегрального результату педагогічної діяльності викладача, забезпечують наочність, розширюють можливості для самостійної пізнавальної діяльності учнів і активізують їх мислення [5, с. 31–34].

Використання ІКТ в освіті, у тому числі у вищих навчальних закладах МВС України, насамперед, пов'язане з комп'ютеризацією навчального процесу й забезпечує залучення молодшої людини до процесу міркування, що моделюється з допомогою комп'ютера, завдяки чому процес засвоєння відбувається в умовах опосередкованого комп'ютером спілкування. Таке спілкування стимулює творче мислення учня, надає можливість викладачу поставити більшу кількість творчих завдань [3]. Створення та широке використання ІКТ засновано на застосуванні обчислювальної техніки й засобів зв'язку і є важливим засобом радикального підвищення ефективності навчання та рівня підготовки фахівців [6, с. 19].

Застосування ІКТ у навчально-виховному процесі надає можливість оновити, розширити, модернізувати зміст навчання завдяки значному розширенню навчальних і технічних завдань, аналіз і виконання яких можуть бути включені до змісту освіти внаслідок використання обчислювальних, моделюючих та інших можливостей комп'ютера; збільшенню можливостей і складу навчального експерименту; розширенню джерел набуття знань комп'ютерних

телекомунікацій і бази даних, довідкових та інших комп'ютерних баз зберігання та систематизації даних [6, с. 21–22].

Застосування ІКТ сприяє формуванню в курсантів вищих навчальних закладів МВС України рефлексії своєї діяльності. Передусім він має можливість наочно подавати результат своїх дій. Відповідні програми тестування дають змогу курсантам точніше оцінювати такі характеристики особистості, як тип мотивації, ступінь адекватності самооцінки тощо [3].

Якщо раніше комп'ютер (ноутбук, нетбук) упроваджувався в навчальний процес лише як засіб, з допомогою якого ілюструвався, унаочнювався навчальний матеріал, то сьогодні він набуває рангу інструменту пізнання, побудови знань. Засоби ІКТ, електронні посібники та задачки, навчальні програми, автоматизовані навчальні курси, інтелектуальні навчальні системи – це інструменти, створені для підвищення якості навчання, стимулювання й організації розумової діяльності курсантів, розвитку їх критичного, емпіричного та евристичного мислення, для підвищення загальнокультурного, інтелектуального й творчого потенціалу [3].

Таким чином, використання ІКТ у навчально-виховному процесі надає можливість створити відкриту систему розвитку особистості, у якій курсант вищого навчального закладу МВС України гнучко адаптується в мінливих професійних ситуаціях; самостійно і критично мислить; розуміє та формулює проблему, знаходить шляхи раціонального її розв'язання; усвідомлює, яким чином здобути знання, уміння та навички можуть бути ним використані в процесі оперативно-розшукової діяльності; генерує нові ідеї щодо ефективної боротьби зі злочинністю; є комунікабельним, уміє працювати в колективі, легко запобігає виникненню будь-яких конфліктних ситуацій; самостійно працює над розвитком своєї моральності, інтелекту, підвищенням професійного рівня як майбутній працівник оперативного підрозділу міліції.

Як свідчить практика, на заняттях з фахової підготовки майбутніх працівників оперативних підрозділів міліції ІКТ дають змогу розробити певні методичні підходи їх використання, що спрямовані як на розвиток особистості того, хто навчається, так і підвищення рівня його підготовки до майбутньої професії працівника оперативного підрозділу міліції в сучасному інформаційному просторі.

Так, використання ІКТ на заняттях надає можливість наочно подати навчальний матеріал, сформулювати гіпотезу про зазначену залежність і підтвердити її на основі комп'ютерних програм. При цьому сприймання, розуміння, усвідомлення та засвоєння навчальної інформації вимагає від курсанта вищого навчального закладу МВС України цілеспрямованої розумової діяльності, що починається з ознайомлення з інформацією, а завершується прийняттям рішення. Тому використання ІКТ на заняттях забезпечує насичення інформаційного матеріалу, наочність моделей, процесів, явищ; розвиток пізнавального інтересу курсантів, отримання зворотного зв'язку, можливість тестування та самоконтролю, індивідуальної роботи з мультимедійним підручником.

Засоби ІКТ дають змогу суттєво підвищити рівень підготовки й проведення занять із фахової підготовки, зокрема:

1) електронна наочність розширює можливість активізації опорних знань;

2) наявність відеофрагментів фіксує увагу під час розповіді на певних елементах, забезпечуючи самостійне засвоєння навчального матеріалу;

3) запропоновані тести дають змогу виявити результативність засвоєння теми, з'ясувати прогалини та здійснити корекцію знань;

4) віртуальні лабораторії надають можливість чітко організувати як фронтальну, так і індивідуальну роботу курсантів.

Проте у процесі використання ІКТ існують і певні проблеми: підручники не відповідають методиці викладання науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу МВС України; визначення місця готового програмного продукту в предметному курсі та в плануванні науково-педагогічного працівника; недостатня матеріально-технічна база; застаріле програмне забезпечення.

Розв'язання зазначених проблем, насамперед, полягає в умінні викладача вільно використовувати готові програмні продукти й проводити заняття, використовуючи ІКТ. Для цього він повинен уміти:

установлювати навчальну програму на демонстраційний комп'ютер (ноутбук, нетбук) або, якщо передбачено роботу в комп'ютерному класі, забезпечувати доступ до програми з кожного робочого місця (інсталяція на всі комп'ютери або установка мережевої версії);

користуватися проекційною технікою, якою може бути і монітор персонального комп'ютера, і телевізор, і мультимедійний проектор;

підбирати програмні засоби, що забезпечать оптимальні процеси подачі матеріалу й управління аудиторією; комбінувати, адаптувати їх залежно від обсягу і рівня складності матеріалу;

уміти знаходити потрібні матеріали в мережі Інтернет, електронних енциклопедіях, посібниках, довідниках;

використовувати ІКТ під час оцінювання знань курсантів;

готувати дидактичні матеріали та презентації для проведення занять;

користуватися електронною поштою;

викладати навчальний матеріал, використовуючи не лише голос і дошку, а й мультимедійні навчальні засоби, а також взаємодіяти з аудиторією.

Результатом такого підходу буде створення необхідних науково-методичних матеріалів освітнього призначення, методик проведення занять з використанням комп'ютерних технологій. Відбудуться також зміни в педагогічному процесі, структурі занять, мотивах, що сприятиме зростанню рівня професійних якостей викладачів.

Використання ІКТ на семінарських і практичних заняттях сприяє підвищенню рівня знань курсантів, розширює їх світогляд, надає можливість спостерігати явища та процеси, які на звичайному уроці продемонструвати неможливо, створює можливості для ознайомлення із сучасною, у тому числі й комп'ютерною, технікою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Остафійчук Т. В. Теоретико-методологічні основи педагогіки підвищення кваліфікації / Т. В. Остафійчук // Кадровий вісник. – 2012. – № 1. – С. 22–30.
2. Максимова О. П. Підготовка майбутніх економістів до інформаційно-аналітичної діяльності як провідне завдання сучасної професійної освіти / О. П. Максимова // Проблеми гуманізації навчання у вищому закладі освіти : матеріали X Ірпінських міжнар. наук.-педагог. читань (Ірпінь, 29–30 берез. 2012 р.) : [в 4 ч. Ч. 2]. – Ірпінь: Вид-во Нац. ун-ту ДПС України, 2012. – С. 224–230.
3. Головчук М. О. Формування професійних знань і вмінь засобами інформаційно-комунікаційних технологій на уроках трудового навчання [Електронний ресурс] / М. О. Головчук. – Режим доступу : http://ito.vspu.net/SAIT/inst_kaf/kafedru/matem_fizuka_tex_osv/www/mater_conf/files/PDF/Formuvanna_profesiinux.pdf.
4. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках креативно-ориентированных образовательных концепций) / Гершунский Б. С. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с.
5. Зміст дидактичних принципів в умовах навчання на основі нових інформаційних технологій. Педагогічні науки : зб. наук. праць / М. С. Головань. – Суми : СДПУ ім. Макаренка, 2000. – С. 17–25.
6. Коваленко В. Науково-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців з будівельної механізації / В. Коваленко // Професійно-технічна освіта. – 1999. – № 3. – С. 31–34.